অধ্যায় ৪ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মাৱলী

অধ্যায় গাঁথনি

৪.১ উদ্দেশ্য
৪.২ পৰিচয়
৪.৩ নিৰপেক্ষ ন্যায় কি?
৪.৩.১ ন্যায়ৰ সংস্থান আৰু বিন্যাস
৪.৩.২ মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়
৪.৪ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মাৱলী
৪.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৪.৬ অধিক জানিবলৈ
৪.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
৪.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ সংজ্ঞা দিবলৈ
- ন্যায়ৰ সংস্থান আৰু বিন্যাস ব্যাখ্যা কৰিবলৈ
- মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আকাৰ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ
- নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মাৱলীসমূহ আলোচনা কৰিবলৈ।

৪.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টিয়ে আপোনালোকক নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মাৱলীসমূহৰ লগত পৰিচয় কৰাব। এই অধ্যাটিত আলোচনা কৰা ধাৰণাসমূহ হৈছে— ন্যায়ৰ সংস্থান আৰু বিন্যাস, মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আকাৰ, আৰু নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মাৱলী।

৪.৩ নিৰপেক্ষ ন্যায় কি?

নিৰপেক্ষ ন্যায় হৈছে এনে এক নিগমনাত্মক অনুমান যাৰ দুটা আশ্রয় আৰু বচন সিদ্ধান্ত, তিনিওটায়ে নিৰপেক্ষ বচন। উদাহৰণ স্বৰূপে,

সকলো মানুহ হয় মৰণশীল।
সকলো ভাৰতীয় হয় মানুহ।
∴ সকলো ভাৰতীয় হয় মৰণশীল।

ই হৈছে নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ উদাহৰণ। এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ত মাত্ৰ তিনিটা বচন আৰু তিনিটা পদ থাকে। উপৰোক্ত নিৰপেক্ষ ন্যায়টোক তলত দিয়াৰ দৰে প্ৰতীকাত্মক ৰূপত প্ৰকাশ কৰিব পৰা যায়—

সকলো M হয় P
সকলো S হয় M
∴ সকলো S হয় P

ইয়াত S, P আৰু Mয়ে একো একোটা পদক বুজাইছে। এই পদকেইটাক ক্ৰমান্বয়ে পক্ষপদ (S), সাধ্যপদ (P) আৰু হেতুপদ (M) ৰূপে জনা যায়। নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ সিদ্ধান্তৰ বিধেয় পদক সাধ্যপদ (P) আৰু সিদ্ধান্তৰ উদ্দেশ্য পদটোক পক্ষপদ (S) বোলা হয়। আনহাতে, যিটো পদ আশ্ৰয় বচন দুয়োটাতে উপস্থিত থাকে, কিন্তু সিদ্ধান্তত উপস্থিত নাথাকে তাক কোৱা হয় হেতুপদ বা মধ্যপদ (M)। নিৰপেক্ষ ন্যায়ত মুঠ তিনিটা বচন থাকে— সাধ্য আশ্ৰয় বচন, পক্ষ আশ্ৰয় বচন আৰু সিদ্ধান্ত। নিৰপেক্ষ ন্যায়ত সাধ্যপদ উপস্থিত থকা বচনটোক সাধ্যপদ উপস্থিত থকা বচনটোক সাধ্যআশ্ৰয় বচন আৰু পক্ষপদ উপস্থিত থকা আশ্ৰয় বচনটোক পক্ষ আশ্ৰয়বচন বোলা হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে,

সকলো M হয় P (সাধ্য আশ্ৰয় বচন)
সকলো S হয় M (পক্ষ আশ্ৰয় বচন)
∴ সকলো S হয় P (সিদ্ধান্ত)

এই উদাহৰণটোৰ দ্বাৰা এই কথা স্পষ্ট হৈ পৰিছে যে এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ত প্ৰথমে সাধ্য আশ্ৰয় বচন আৰু ইয়াৰ পিছত আহে পক্ষ আশ্ৰয় বচন। একেবাৰে শেষত আহে সিদ্ধান্ত বচন।

এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য এয়ে যে, ইয়াত সন্নিৱিষ্ট তিনিওটা বচনেই একো একোটা নিৰপেক্ষ বচন। উদাহৰণ স্বৰূপে,

সকলো মানুহ হয় মৰণশীল।
এৰিষ্টটল হয় মানুহ।
∴ এৰিষ্টটল হয় মৰণশীল।

এই নিৰপেক্ষ বচনসমূহক সাৰ্বিক সদৰ্থক বচন হিচাপে ধৰা হয়।

৪.৩.১ ন্যায়ৰ সংস্থান আৰু বিন্যাস

ন্যায়ৰ সংস্থানৰ দ্বাৰা আমি এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আশ্ৰয় বচনত থকা হেতুপদৰ অৱস্থানকে বুজো। হেতুপদৰ অৱস্থানৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এক নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ চাৰি প্ৰকাৰৰ সংস্থান থকা দেখা যায়।

প্ৰথম সংস্থান ঃ
M P
S M
∴ S P

ন্যায়ৰ প্ৰথম সংস্থানত হেতুপদটো সাধ্য আশ্ৰয় বচনত উদ্দেশ্য আৰু পক্ষ আশ্ৰয় বচনত বিধেয়ৰ স্থানত থাকে।

দ্বিতীয় সংস্থান ঃ

P M
S M
∴ S P

দ্বিতীয় সংস্থানত হেতুপদটো সাধ্য আশ্ৰয় বচন আৰু পক্ষ আশ্ৰয় বচন উভয়ৰে বিধেয়ৰ স্থানত থাকে।

তৃতীয় সংস্থান ঃ তৃতীয় সংস্থানত হেতুপদটো দুয়োটা আশ্ৰয় বচনতে উদ্দেশ্যৰ স্থানত থাকে।

অৰ্থাৎ

M P
M S
∴ S P

চতুৰ্থ সংস্থান ঃ

P M
M S
∴ S P

ন্যায়ৰ চতুৰ্থ সংস্থানত হেতুপদটো সাধ্য আশ্ৰয়বচনত বিধেয় আৰু পক্ষ আশ্ৰয় বচনত উদ্দেশ্যৰ স্থানত থাকে।

প্ৰত্যেক ন্যায়ৰে এক বিন্যাস থাকে। সেয়ে ন্যায়ৰ বিন্যাস বুলিলে আশ্ৰয় বচন আৰু সিদ্ধান্তৰ শৃঙ্খলাবদ্ধ আকাৰক বুজা যায়। ন্যায়ৰ বিন্যাসক S, P, আৰু M এই তিনিটা বৰ্ণৰ দ্বাৰা প্ৰকাশ কৰা হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে,

প্ৰথম সংস্থানৰ AAA বিন্যাসক প্ৰকাশ কৰা হয়—

সকলো M হয় P
সকলো S হয় M
∴ সকলো S হয় P

৪.৩.২ মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়

এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ বৈধ্যতা নিৰ্ণয় কৰিব পৰা যায় কেৱল তেতিয়াহে, যেতিয়া ন্যায়টো এটা মানবিশিষ্ট আকাৰত থাকে। আকৌ, ন্যায়ৰ বৈধ্যতাৰ নিয়মাৱলীসমূহকো প্ৰয়োগ কৰিব পৰা যায় কেৱল যেতিয়া ন্যায়টোক এক সঠিক মানৰ আকাৰত উপস্থাপিত কৰা হয়। এটা মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়ত পোন প্ৰথমে সাধ্য আশ্ৰয় বচনটোক বিন্যস্ত কৰিব লাগিব আৰু পক্ষ আশ্ৰয় বচনটোক বিন্যস্ত কৰিব লাগিব সাধ্য আশ্ৰয় বচনটোৰ পিছত। আৰু সৰ্বশেষত আহিব সিদ্ধান্ত। কিন্তু, কিছুমান ক্ষেত্ৰত সিদ্ধান্তটো সঠিক স্থানত নাথাকিবও পাৰে; ই হয় আশ্ৰয় বচনৰ আৰম্ভণিত নহয় শেষতো থাকিব পাৰে। সেয়ে,

এনে অৱস্থাত যুক্তিটোক মান বিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আকাৰলৈ ৰূপান্তৰ কৰিবলৈ আমি সেই শৃঙ্খলাটোক পুনৰ সজাবলগীয়া হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে,

চক্রেটিছ মৰণশীল আৰু সকলো মানুহ হয় মৰণশীল। সেয়ে চক্রেটিছ এজন মানুহ।

এই ন্যায়ৰ মান বিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আকাৰটো হ'ব—

সকলো মানুহ হয় মৰণশীল।
চক্রেটিছ হয় এজন মানুহ।
∴ চক্রেটিছ হয় মৰণশীল।

৪.৪ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মাৱলী

এটা ন্যায় বৈধ নে অবৈধ, তাক নির্ণয় কৰিবলৈ এৰিষ্টটল আৰু অন্যান্য তর্কবিদ সকলে ন্যায়ৰ কেতবোৰ নিয়ম বিধিবদ্ধ কৰিছে। যদি এই নিয়মসমূহৰ এটাও নিয়ম লংঘন কৰা হয়, তেন্তে ন্যায়টো অবৈধ ৰূপে পৰিগণিত হ'ব। আনহাতে, যদি এটাও নিয়ম ভঙ্গ নহয়, তেন্তে ন্যায়টো বৈধ হ'ব।

১ম নিয়ম ঃ প্রত্যেক বৈধ নিয়মত তিনিটা, মাত্র তিনিটা পদ থাকিবই লাগিব আৰু প্রতিটো পদেই সমগ্র যুক্তিত একেই অর্থত ব্যৱহৃত হ'ব লাগিব।

প্রত্যেক নিৰপেক্ষ ন্যায়ত সিদ্ধান্তটোৱে সাধ্যপদ (বিধেয়) আৰু পক্ষপদ (উদ্দেশ্য)ৰ মাজত এক সম্পর্কক নির্দেশ কৰে। আকৌ, সিদ্ধান্তটো শুদ্ধ প্রমাণিত হয় কেৱল তেতিয়া, যেতিয়া আশ্রয় বচন দুটাই হেতুপদৰ সৈতে সাধ্যপদ আৰু পক্ষপদৰ মাজৰ সম্পর্ক নিশ্চিত কৰে। যদি এটা ন্যায়ত সাধ্যপদ পক্ষপদ আৰু হেতুপদৰ মাজৰ সম্পর্কক সঙ্গতিপূর্ণভাৱে প্রতিষ্ঠা কৰাত আশ্রয় বচনসমূহ ব্যর্থ হয়, তেন্তে ন্যায়টো অবৈধ হৈ পৰে। সেইবাবে, এই কথা স্পষ্ট যে, প্রত্যেক বৈধ ন্যায়ত মুঠ তিনিটা পদ থাকিবই লাগিব। যদি ন্যায়ত মুঠ তিনিটাতকৈ বেছি নাইবা কম পদ থাকে, তেন্তে সেই ন্যায় অবৈধ হয়।

২য় নিয়ম ঃ এটা বৈধ নিৰপেক্ষ ন্যায়ত হেতুপদটো দুয়োটা আশ্রয় বচনতে অন্ততঃ এবাৰ হলেও ব্যাপ্ত হ'ব লাগিব। যদি যিকোনো এটা আশ্রয় বচনত হেতুপদটো ব্যাপ্ত নহয়, তেন্তে ন্যায়টো অবৈধ হ'ব। উদাহৰণ স্বৰূপে.

সকলো P হয় M
সকলো S হয় M
∴ সকলো S হয় P

এই ন্যায়টো অবৈধ।কাৰণ, ইয়াত হেতুপদটো উভয় আশ্রয় বচনতে অব্যাপ্ত হৈ আছে। ফলস্বৰূপে আমি সিদ্ধান্ত গ্রহণ কৰিব পাৰোঁ যে ওপৰৰ ন্যায়টো অবৈধ। সেই কাৰণে, এটা বৈধ ন্যায়ত হেতু পদটো আশ্রয় বচন দুটাত অন্ততঃ এবাৰ হ'লেও ব্যাপ্ত হ'বই লাগিব।

৩য় নিয়ম ঃ সিদ্ধান্তত ব্যাপ্ত হৈ থকা যিকোনো পদেই আশ্রয় বচনত ব্যাপ্ত হ'ব লাগিব। এই নিয়ম অনুসৰি সিদ্ধান্তত যদি এটা পদ ব্যাপ্ত হৈ থাকে কিন্তু আশ্রয়বচনত অব্যাপ্ত হয়, তেন্তে সেই ন্যায় অবৈধ হ'ব। কিন্তু এটা বৈধ ন্যায়ত আশ্রয়বচনে তর্কবিজ্ঞান সন্মতভাৱে সিদ্ধান্তটো নিঃসৃত কৰে। এটা পদ, যি সিদ্ধান্তত ব্যাপ্ত, অথচ আশ্রয় বচনত ব্যাপ্ত নহয় ইয়াৰ অর্থ এয়ে যে সিদ্ধান্তটো আশ্রয়বচন দুটাৰ পৰা অনিবার্য্যভাৱে নিঃসৃত নহয়। সেইবাবে, এই নিয়মটো স্পষ্ট কৰি দিয়ে যে, যিটো পদ সিদ্ধান্তত ব্যাপ্ত, সি আশ্রয়বচনত অনিবার্য্যভাৱে ব্যাপ্ত হ'বই লাগিব।

৪র্থ নিয়মঃ দুটা নঞার্থক আশ্রয় বচনৰ পৰা আমি কোনো সিদ্ধান্ত পাব নোৱাৰো। যি কোনো নঞার্থক বচন (E) আৰু (O)য়ে শ্রেণী অন্তর্ভুক্তিক অস্বীকাৰ কৰে। ই সূচায় যে এটা শ্রেণীৰ কেতবোৰ বা সকলো আন এটা শ্রেণীৰ সমগ্রতাৰ পৰা বহির্ভূত। সেয়ে এটা ন্যায়ত যদি দুয়োটা আশ্রয় বচনেই নঞার্থক, তেনে ক্ষেত্রত আমি কোনো বৈধ সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰিব নোৱাৰো। কিয়নো নঞার্থক বচনে সাধ্যপদ, পক্ষপদ আৰু হেতুপদৰ মাজত কোনো যোগসূত্র স্থাপন কৰিব নোৱাৰে। সেয়েহে দুটা, নঞার্থক আশ্রয় বচনৰ পৰা এটা বৈধ সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰিব নোৱাৰি।

৫ম নিয়ম ঃ যদি কোনো এটা আশ্রয়বচন নঞার্থক হয়, তেন্তে সিদ্ধান্তটো অনিবার্য্য ভাৱে নঞার্থক হ'ব।

যদি সিদ্ধান্তটো সদর্থক হয়, ই সদায় প্রতিপন্ন কৰে যে S শ্রেণীটো Pশ্রেণীত হয় সম্পূর্ণৰূপে নহয় আংশিকভাৱে নিহিত হৈ থাকে। সদর্থক সিদ্ধান্তটো আশ্রয়বচনৰ পৰা নিঃসৃত হয় কেৱল তেতিয়া, যদি S শ্রেণীটো সম্পূর্ণৰূপে নাইবা আংশিকভাৱে M শ্রেণীত নিহিত হৈ থাকে, আৰু M শ্রেণীটো সম্পূর্ণৰূপে P শ্রেণীত নিহিত হৈ থাকে। সেই কাৰণে, এটা সদর্থক সিদ্ধান্ত নিঃসৃত হয় কেৱল যেতিয়া দুয়োটা আশ্রয় বচনেই সদর্থক হয়। আনহাতে, যদি S শ্রেণী সম্পূর্ণ ৰূপে নাইবা আংশিকভাৱে M শ্রেণীত নিহিত থাকে আৰু M শ্রেণী হয় সম্পূর্ণ ৰূপে নহয় আংশিকভাৱে P শ্রেণী পৰা বহির্ভুত হৈ থাকে, তেন্তে এনে ধৰণৰ সিদ্ধান্তক কেতিয়াও নিঃসৃত কৰিব নোৱাৰি। সেই কাৰণে, নঞর্থক আশ্রয়বচনৰ পৰা কোনো সদর্থক সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰিব নোৱাৰি।

৬ষ্ঠ নিয়ম ঃ যদি দুয়োটা আশ্রয়বচনেই সার্বিক হয়, তেন্তে সিদ্ধান্তটো বিশেষ বচন হ'ব নোৱাৰে। এই নিয়মটো পৰম্পৰাগত তর্কবিজ্ঞান বা এৰিষ্ট'টলীয়ান তর্কবিজ্ঞানৰ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ ক্ষেত্রত দেখা নাযায়। এৰিষ্ট'টলৰ দ্বাৰা বিধিবদ্ধ নিৰপেক্ষ ন্যায়ে অস্তিত্বমূলক তাৎপর্য্যৰ ওপৰত মনোযোগ দিয়া নাই। কিন্তু তাতকৈ A, E, I আৰু O বচনৰ অস্তিত্বমূলক তাৎপর্য্যৰ ধাৰণাটো বুলীয়ান দৃষ্টিভঙ্গীত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

নিৰপেক্ষ বচনৰ বুলীয়ান ব্যাখ্যাত আমি দেখা পাওঁ যে, সার্বিক বচন A আৰু Eৰ কোনো অস্তিত্বমূলক তাৎপর্য্য নাই। আনহাতে, বিশেষ বচন I আৰু Oৰ অস্তিত্বমূলক তাৎপর্য্য আছে। সেই কাৰণে, ইয়াৰ পৰা এই কথা নিঃসৃত কৰিব পাৰি যে, যদি এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আশ্রয় বচনে কোনো বস্তুৰ অস্তিত্ব প্রতিপন্ন কৰে, তেন্তে সিদ্ধান্তটোৱে কোনো বস্তুৰ অস্তিত্ব প্রতিপন্ন কৰিব নোৱাৰে। সেই কাৰণে, সিদ্ধান্তটো অনিশ্চত হয়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায় কি? (প্রায় ২০টা মান শব্দত উত্তৰ দিব)

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ত কেইটা বচন থাকে? ইয়াৰ নামবোৰ লিখক।

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায় এটাত কেইটা পদ থাকে?

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ ন্যায়ৰ হেতুপদৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ৫ ঃ ন্যায়ৰ সাধ্যপদৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

.....

প্রশ্ন নং ৬ ঃ ন্যায়ৰ পক্ষপদৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

.....

প্রশ্ন নং ৭ ঃ ন্যায়ৰ সংস্থান বুলিলে কি বুজে?

.....

প্রশ্ন নং ৮ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ত কেইটা সংস্থান থাকে?

.....

প্রশ্ন নং ৯ ঃ এজন তর্কবিদৰ নাম লিখক, যিজনে এটা ন্যায়ৰ বৈধতা আৰু অবৈধতা নির্ণয় কৰাৰ উদ্দেশ্য কেতবোৰ নিয়ম আগবঢ়াইছিল।

.....

প্রশ্ন নং ১০ ঃ দুটা নঞৰ্থক আশ্রয় বচনৰ পৰা সদর্থক সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰিব পাৰিনে?

.....

প্রশ্ন নং ১১ ঃ এটা বৈধ মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায়ত কেইটা পদ সন্নিৰিষ্ট হৈ থাকে?

.....

প্রশ্ন নং ১২ ঃ দুটা সার্বিক আশ্রয় বচনৰ পৰা এটা বিশেষ সিদ্ধান্ত বচন নিঃসৃত কৰাটো সম্ভৱনে?

.....

৪.৬ অধ্যয়নটিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এটা নিৰপেক্ষ ন্যায় হৈছে একপ্রকাৰৰ নিগমন অনুমান,য'ত আশ্রয় বচন হিচাপে দুটা নিৰপেক্ষ বচন আৰু এটা সিদ্ধান্ত হিচাপে এটা নিৰপেক্ষ বচন নিহিত থাকে।
- এটা নিৰপেক্ষ ন্যায়ত কেৱল তিনিটা বচন আৰু তিনিটা পদ থাকে।
- নিৰপেক্ষ ন্যায়ত তিনিটা পদ থাকে।সেয়া হৈছে ক্রমে সাধ্যপদ, পক্ষপদ আৰু হেতুপদ।
- হেতুপদ হৈছে সেইটো পদ, যি উভয় আশ্রয় বচনতে উপস্থিত থাকে, কিন্তু সিদ্ধান্ত অনুপস্থিত থাকে।
- সিদ্ধান্তৰ বিধেয় পদ (P)টো সাধ্যপদ।
- সিদ্ধান্তৰ উদ্দেশ্য পদ (S)টো পক্ষপদ।
- যিটো আশ্রয় বচনত সাধ্যপদ উপস্থিত থাকে, তাকে সাধ্য আশ্রয় বচন বোলে। আনহাতে, যিটো আশ্রয় বচনত পক্ষপদ উপস্থিত থাকে, তাক পক্ষ আশ্রয় বচন বোলা হয়।
- ন্যায়ৰ সংস্থান বুলিলে আমি নিৰপেক্ষ ন্যায় হেতুপদৰ অৱস্থানক বুজো।
- হেতুপদৰ অৱস্থিতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ চাৰিটা সংস্থান আছে।
- প্রথম সংস্থানত হেতুপদটো সাধ্য আশ্রয় বচনত উদ্দেশ্য আৰু পক্ষ আশ্রয় বচনত বিধেয়ৰ স্থানত থাকে।
- দ্বিতীয় সংস্থানত হেতুপদটো হেতুপদটো উভয় আশ্রয়বচনৰ বিধেয়ৰ স্থানত থাকে।
- তৃতীয় সংস্থানত হেতুপদটো আশ্রয় বচন দুয়োটাতে উদ্দেশ্যৰ স্থানত থাকে।
- চতুর্থ সংস্থানত হেতুপদটো সাধ্য আশ্রয় বচনৰ বিধেয় আৰু পক্ষ আশ্রয় বচনৰ উদ্দেশ্যৰ স্থানত থাকে।
- এটা ন্যায়ৰ বৈধতা নির্ণয় কৰিব পৰা ন্যায় কেৱল তেতিয়াহে, যেতিয়া ন্যায়টো এটা মানবিশিষ্ট আকাৰত থাকে।
- এটা ন্যায়ৰ নিয়মসমূহ প্রয়োগ কৰিব পৰা যায় কেৱল তেতিয়া , যেতিয়া ই এক সঠিক মানৰ আকাৰত থাকে।
- এটা ন্যায়ৰ বৈধতা অবৈধতা নির্ণয়ৰ উদ্দেশ্যে এৰিষ্ট'টল আৰু অন্যান্য তর্কবিদসকলে ন্যায়ৰ কেতবোৰ নিয়ম বিধিবদ্ধ কৰিছে আৰু এই কথা বিবেচনা কৰিছে যে এই নিয়মসমূহৰ যিকোনো এটাও নিয়ম যদি উলঙঘা কৰা হয়, তেন্তে ন্যায়টো অবৈধ হ'ব আৰু যদি এটাও নিয়ম লংঘন কৰা নহয়, তেন্তে ন্যায়টো বৈধ হ'ব।
- ন্যায়ৰ প্রথম নিয়ম অনুযায়ী, এটা বৈধ নিৰপেক্ষ ন্যায়ত মুঠ তিনিটা পদ থাকিব লাগিব আৰু তিনিওটা পদেই ন্যায়টোত সমার্থক অর্থত ব্যৱহৃত হ'ব লাগিব।
- দ্বিতীয় নিয়ম অনুযায়ী এটা বৈধ নিৰপেক্ষ ন্যায়ত হেতুপদটো দুয়োটা আশ্রয় বচনত অন্তত এবাৰ হ'লেও ব্যাপ্ত হ'ব লাগিব।

- তৃতীয় নিয়মঅনুযায়ী যিকোনো পদ আশ্রয় বচনত ব্যাপ্ত নোহোৱাকৈ সিদ্ধান্তত ব্যাপ্ত হ'ব নোৱাৰে।
- চতুর্থ নিয়ম অনুযায়ী দুটা নঞৰ্থক আশ্রয়বচনৰ পৰা কোনো সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰিব নোৱাৰি।
- পঞ্চম নিয়ম অনুযায়ী যদি যিকোনো এটা আশ্রয় বচন নঞৰ্থক হয়, তেন্তে সিদ্ধান্তত নঞৰ্থক হ'ব।
- ষষ্ঠ নিয়ম অনুযায়ী, যদি দুয়োটা আশ্রয় বচন সার্বিক বচন হয়, তেন্তে সিদ্ধান্ত কেতিয়াও বিশেষ বচন হ'ব নোৱাৰে।

৪.৬ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1) Copi, M. Irving & Cohen, Carl & Jetli, Priyedarshi Jetli & Prabhakar, M. (2006). *Introduction to Logic*. Dorling Kindersley (India) Pvt. Ltd.
2) Hurley, J. Patrick (2007); *Introduction to Logic*; Wadsworth.
3) Hausman, A. & Kahane, H. & Tidman, P. (2007); *Logic and Philosophy*; Wadsworth.
4) Jain, Krishna (1998); *A Textbook of Logic*; D. K. Printworld (P) World.

৪.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায় হৈছে একপ্রকাৰৰ নিগমন অনুমান য'ত আশ্রয় বচন হিচাপে দুটা নিৰপেক্ষ বচন হিচাপে দুটা নিৰপেক্ষ বচন আৰু সিদ্ধান্ত হিচাপে এটা নিৰপেক্ষ বচন নিহিত হৈ থাকে।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ তিনিটা। সাধ্য আশ্রয় বচন, পক্ষ আশ্রয় বচন আৰু সিদ্ধান্ত।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ তিনিটা। সাধ্যপদ, পক্ষপদ আৰু হেতুপদ।

৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ যিটো পদ আশ্রয় বচন দুয়োটাতে উপস্থিত থাকে, কিন্তু সিদ্ধান্তত অনুপস্থিত থাকে, তাকে কোৱা হয় হেতুপদ বা মধ্যপদ।

৫নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সিদ্ধান্তৰ বিধেয় পদ (P)ক সাধ্যপদ বোলা হয়।

৬নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সিদ্ধান্তৰ উদ্দেশ্য পদ (S)ক পক্ষপদ বুলি কোৱা হয়।

৭নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ন্যায়ৰ সংস্থান বুলিলে আশ্রয় বচনত হেতুপদৰ অৱস্থিতিক বুজা যায়।

৮নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ চাৰিটা।

৯নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ এৰিষ্টটল।

১০নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নহয়।

১১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ তিনিটা।

১২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নহয়।

৪.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

ক) বস্তুধর্মী প্রশ্ন ঃ

প্রশ্ন ১ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায় একপ্রকাৰৰ আগমন অনুমান নে নিগমন অনুমান?

প্রশ্ন ২ ঃ প্রথম সংস্থানত হেতুপদৰ স্থান কি?

প্রশ্ন ৩ ঃ দ্বিতীয় সংস্থানত হেতুপদৰ স্থান কি?

প্রশ্ন ৪ ঃ তৃতীয় সংস্থানত হেতুপদৰ স্থান কি?

প্রশ্ন ৫ ঃ চতুর্থ সংস্থানত হেতুপদৰ স্থান কি?

প্রশ্ন ৬ ঃ ন্যায়ৰ বিন্যাস বুলিলে কি বুজা?

প্রশ্ন ৭ ঃ এটা মান বিশিষ্ট ন্যায় সাধ্যপদ আৰু হেতুপদৰ অৱস্থান কি?

প্রশ্ন ৮ ঃ নঞৰ্থক আশ্রয় বচনৰ পৰা নঞৰ্থক সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰিব পাৰিনে?

প্রশ্ন ৯ ঃ এটা বৈধ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ বাবে আশ্রয় বচনত হেতুপদটো অন্ততঃ এবাৰ হলেও ব্যাপ্ত হোৱাটো বাধ্যতামূলক হয় নে?

খ) চুটি প্রশ্ন ঃ (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত প্রতিটো প্রশ্নৰ উত্তৰ দিয়ক)

প্রশ্ন ১ ঃ উপযুক্ত উদাহৰণসহ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ তিনিটা পদ কি কি ? উপযুক্ত উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ ছয়টা নিয়ম উল্লেখ কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ সংস্থান আৰু বিন্যাসৰ বিষয়ে চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ চমুটোকা লিখক—

ক) মানবিশিষ্ট নিৰপেক্ষ ন্যায় খ) ন্যায়ৰ চাৰিটা সংস্থান

গ) নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ বচনসমূহ

প্রশ্ন ৬ ঃ পার্থক্য নির্ণয় কৰক—

ক) আশ্রয়বচন আৰু পদ খ) সংস্থান আৰু বিন্যাস

গ) দ্বিতীয় সংস্থান আৰু চতুর্থ সংস্থান

গ) ৰচনাধর্মী প্রশ্ন ঃ (৩০০-৫০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায় সম্পর্কে বহলাই আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ সংস্থান আৰু বিন্যাস বুলিলে কি বুজে?

প্রশ্ন ৩ ঃ নিৰপেক্ষ ন্যায়ৰ নিয়মসমূহৰ বিষয়ে বহলাই আলোচনা কৰক।

*** ***** ***